

Szent László király legendája
(1192 után)

1. Boldog László király kiragyogva kimagaslott Magyarország királyainak fényes nemzetségéből. Kétségtelen édesatyja a nevezetes első Béla, a hírneves András király öccseura; alkotóereje szorgalmából azon években, midőn uralkodott, az állam, sőt az egész Pannónia annyira rendezetten s meggyarapodva virágzott, hogy boldog István király ideje óta törvények, szabadság és bőség tekintetében soha még ily csodálatosan nem csillogott. Minden korábbi állapotánál gazdagabban Magyarország azidőtt kezdte szabadságának fejét a bőség telt szaruival az egekig emelni, s gazdagságában, rangban és dicsőségben szinte valamennyi vidéket legyőzni. Magnus, a dicsőséges király volt az ő vértestvére: ezt Gézának nevezte népe; vallásos és katolikus férfiú teljességre, kit tisztes erkölcei és jeles cselekedetei olyannyira ékesítették, hogy ha közte és Salamon király között nem keletkezett volna testvérvizsoly, a szentség érdemével és dicsőségével kitüntetve már régóta nyilvánvalóan fényeskedne.

2. Így hát László király, a Boldog, akár a csillagok közül támadt új csillag, testi-lelki alkatával már születésekor *Isten kegyelmének szándékát* (Róm. 4,5) nyilvánította, s már csecsemőként megmutatta, milyen király lesz valaha. Kétségtelen gondviselése a Teremtőnek – kiről írják, hogy *szebb az emberek fiainál* (Zsolt. 44,3), és *nincs határa bölcsességének* (vö. Zsolt. 146,5) –, hogy önnön hasonlatosságára műve jó reményű helytartójául állította, s eljövendő méltósága fundamentumát úgy alkotta, hogy mindjárt alkatában testi és szellemi szépségére kiválasztott fiúnak nyilvánítsa, ki azért jött e világra, hogy e szerepet felnőttként is eljátszhassa. Imigyen a kegyelem emez első ajándékaival született, a neve pedig László lett, s úgy látszik, kiváltképpen az eljövendő előérzetében adták neki e nevet. Mert ha nevének etimológiájával enyelgünk, „Ladislaus” a népeknek istenadta dicsőségét jelenti. „Laosz”-t ugyanis „nép”-nek fordítják, „doszisz” pedig: „ad” vagy „adott”, illetve „adás”. Nevének első szótagja pedig szótagtoldással: „dicsőség”.^[1] Hiszen dicsőség adatott a népeknek, mert valóban dicsérendő a nép, és boldog a nemzet, melyből ilyen fejedelem támadt, és hírnévben sűtkérezik, amiért ilyen Istentől rendelt irányító látogatta meg.

3. Megnőtt tehát a gyermek, a korát megelőzően osztályrészül kapott érdemekkel kiemelkedett, a gyarapodásban erényről erényre haladva – miután az erény első fokára hágott –, az igaz Isten ismeretében a keresztény hit rendkívüli tisztelője lett, Krisztusnak szolgálni lelke tiszta vonzalmával igen buzgón törekedett. Megvilágosította ugyanis a Szentlélek kegyelme: a rámosolygó s hízogó világi dicsőséget esendőnek és átmenetinek vélte, *az igazságot szonjúhozta és éhezte* (vö. Máté 5,6), hogy az örök hazába szerencsésen eljusson. Mert ámbár a világ virágjában ragyogott rá, mégis elhervadt az ő szívében; csak az a vágy vonta kárpadra: bár ő maga is *Isten gyermekei közé jutna* (vö. János 1,12). Ennek okáért halandó testében már nem is ő maga élt, hanem benne a helyes, igazi, katolikus hit, amely Krisztus Jézuson alapszik, a próféták és pátriárkák szívében gyökeredzik, az apostolok hirdetik, s ezt dédelgette hűségesen egész lelkében. S erre a kedves *fundamentumra aranyból, ezüstből és drágakövekből építette* (vö. 1Kor. 3,12) az apostol szerint a mindenható *Isten hajlékát* (vö. Ef. 2,22), s a Szentlélek szentélyét. Mert bőkezű volt az ínségben, nagy türelmű a tűrésben, derűs király a kegyességben, a kegyelem ajándékaival teljességben, az igazság gondozója, a szemérem pártfogója, meggyötörtek vigasza, elnyomottak támasza, árvák megkönyörölője, gyöngék gyöngéd gyámszülője, a nyomorultak s nincstelének szükségét bensőséges irgalommal gazdagon orvosolta. Természeti adottságaiban pedig az isteni irgalom különös kegyelme a kiváltság kiváltságával a közönséges emberi értékek fölé emelte. Mert erős volt a keze, tetszetős a külseje, s miként az oroszlánnak, hatalmas lába-keze, óriási a termete, a többi ember közül vállal kimagaslott: így árasztotta el az adományok teljessége, s ez már testileg is méltóvá nyilvánította a királyi koronára. Ám

mikor látta, hogy kitüntető javakkal dicsekedhet, nem fuvalkodott fel gőgjében, nem foglalta el mások jogait ármányosan vagy erőszakkal, hanem a kapott jótéteményekért köteles hálát adva annak, aki megelőző érdemek nélkül szokta osztogatni a javakat, valahányat észrevett magában, Isten tiszteletének szentelte.

4. Közben a Teremtő csodálatos gondviseléséből – hogy ekkora ékesség lappangva ne rejtezzék, ne pihenjen tétlenül ekkora erényesség, különösképpen a magyar népben, amely újhitű lévén még mindig nagyon is rászorult a bölcs irányításra – eljött az alkalmas idő, hogy Isten választottját egyrészt megmutassa, másrészt népét ilyen pártfogó erényével védelmezze és példájával oktassa. Így hát az Istentől választott fejedelem előbb a hercegség tisztét töltötte be igen vallásosan, majd az országra veszélyes elemeken s királyukon, Salamonon diadalmaskodott (ám ők a gonoszsággal mégsem hagytak fel, csak mikor Salamon király börtönbe került), a főemberek s egész Magyarország egyetértésével (boldog ország, ahol a jóra valókat ilyen ember vezérli!), anélkül, hogy hatalomra vagy rangra tört volna, anélkül hogy akármilyen világi vagyonra vágyakozott volna, átvette az ország kormányzását. Mikor ugyanis tetszésén múlt, hogy a királyi méltóságot isteni végzésből magának tulajdonítsa, nem igyekezett sem felkenekedni, sem királlyá koronáztatni magát: a királyi jelvényeket tisztelettel maga előtt vitetve nem azért töltötte be a királyi méltóság feladatát, hogy az első legyen, hanem hogy hasznos legyen.

Mikor pedig a királyi méltóság feladatát méltó módon elvállalta, szavakkal nem lehet kifejtteni, mennyire s miképpen látta el. Mert *nem hajlott szíve a felé áramló gazdagságra* (vö. Zsolt. 61,11) vagy más földi javakra: lelke mélyén mindig az örök jóra gondolt, arra vágyott kielégíthetetlen kívánsággal, azt kutatta, szüntelen nagylelkű munkálkodással. Hiszen nem kételkedett, hogy minden, ami számára kívánatos: Isten, s minden lelki erénye az ő felségére irányult; megőrizte a királyi méltóságot, kinek-kinek megadta a magáét, Istent magáért szerette, a világi hívságokat Isten kedvéért. Hűséges és odaadó volt tehát a Teremtőhöz fogadalmakban és felajánlásokban, jóakarátú a népével, bőkezű a külföldiekkel, adakozott az alattvalóknak, irgalmazott a megkínzottaknak, s az elnyomottak hatalmas megszabadítója volt. Jóságos hát indulatában, megfontolt a tanácskozásban, igazmondó a beszédben, állhatatos az ígéretben, igazságos az ítéletben, derűs a korholásban, s az ítéletek mérlegelésekor *nem annyira ítélni félt, mint megítéltetni*: úgy hitte, *őt magát inkább fenyegeti rettenetes ítélet*,^[2] mint azokat, akiket ő ítélt meg. Ezért az igazság szigorát az irgalom szelídségével mérsékelve olyannak mutatkozott, hogy alattvalói inkább szerették, mint félték. Mert az ország kormányzása néki nemcsak rangot adott: gondot is. *Nem a maga*, hanem – az apostol szerint – Jézus Krisztus *javát kereste* (vö. Fil. 2,21) kesergés nélkül. Ezért a tények s elnevezésük sajátosságai miatt mintegy nevét változtatva, minden népe kegyes királynak hívta.

5. Ámbár a kegyes királyt az alázatosság páncélja védte, hatalmas volt kegyessége, legkivált mégis bőkezűsége. Mindahány királyi egyházat s kolostort – akár ő, akár más alapította – adományokkal gazdagította, ezért méltán *mesél adományiról* a magyarok *egész egyháza* (vö. Sirák 31,11). Két püspökséget szervezett, s királyi bőkezűséggel berendezett.^[3] Nagy és adakozó volt ugyanis dicsőséges neve szerint. Folytonosan böjtölt és imádkozott, népe bűneiért zokogott, s szíve oltárán önmagát ajánlotta fel Istennek: eleven áldozatot. Ha pedig úgy esett, hogy éjszaka virrasztással és hosszas imádkozással kifárasztotta magát, nem kívánt puha párnát, hanem a templomok csarnokában pihent meg egy órácskát. Egy éjszaka szokása szerint a váradi kolostorba ment imádkozni. Történt pedig, mialatt az imádságba hosszasan belemélyedt, hogy inasa, aki odakünn

egymaga várta, a hosszú időt elunva felkelt és bepillantott, s meglátta, hogy ura megdicsőült testtel csudálatosan a levegőbe emelkedett. Ő, valóban szent férfi, húsból alkotott, s nem húzta le a hús terhe: az érdemek kiváltsága az égi lakók közösségébe emelte.

6. Ezután besenyő zsványok törtek be Magyarországra, és férfiakat, nőket hurcoltak onnan rabságba. Seregével üldözvén őket a király nagy pusztaságba jutott, s nem volt mit enniük. S míg a sereget az éhség kísértette, ő eltávolodott tőlük, imádkozva földre borult, és Isten irgalmáért könyörgött, hogy aki egykoron Izrael fiait mannaesővel táplálta (vö. 2Mózes 16,13-15), ne engedje a keresztény népet éhségtől, koplalástól elpusztulni. Mikor pedig imájából felkelve visszaindult, íme szarvas- és marhanyáj ballagott vele szemben, s vadságát levetkezve, a királlyal együtt vonult a sereg közepébe. *Szedett tehát ki-ki az állatokból annyit, amennyire szüksége volt* (vö. 2Mózes 16,16), dicsérve és dicsőítve szentségében Istent, aki így megkönyörült rajtuk. Megjelenik Isten az ő választottainak, hogy a jó ügy szolgálatára irányítsa indulatukat.

Mikor Istennek e választott szolgája azon gondolkodott, hogy minden erejével Istennek tetszőt cselekedjen, mennyei sugallatra elsősorban az ötlött eszébe, hogy a szentek testét – akiket a világegyetem alkotója megtisztelni méltóztatott azzal, hogy kebelébe fogadta – ne engedje tovább a porban feküdni. Imígyen a pápa parancsát kieszközölve felemeltette a szent testeket: mármint Boldog István királyét, aki elsőnek mutatta meg az *örök üdvösség* (Zsid. 5,9) útját a magyaroknak; fiáét, Szent Imrét, ki a király egyetlen fia volt, s azért könyörgött, hogy mennyei sugallat tárja fel, mit fogadna el Isten tőle a legszívesebben, s mikor azt a választ kapta, hogy Istennek legkedvesebb a szüzesség, a házasság akaratával és trónutódok reményével ellentétben szüzességi fogadalmat tett; továbbá Szent Gellért vértanú, Boldog András és Benedek testét avattatta csodálatosan szentté.[4]

7. Ez időben tehát, látva, hogy óhajára sorsában az isteni szeretet jelei nyilvánulnak meg körülötte, azon kezdett gondosan elmélkedni, milyen kegyes, milyen egyedülálló, milyen Istennek igen kedves dologgal viszonzza a jók forrásának annyi jóságát.

Elhatározta tehát, hogy Jeruzsálemba megy, s ott, ha kell, meghal Krisztusért, aki Isten *dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása* (Zsid. 1,3), s nem habozott vállalni a legkegyetlenebb keresztthalált az emberek megváltására. Minthogy pedig Szent László híre s a király neve széltében-hosszában elterjedt, a frankok, lotaringok és alemánok fejedelmei ugyanarra a zarándokútra vállalkoztak, kérték Lászlót, a kegyes királyt, legyen vezére s irányítója nekik maguknak s alattvalóiknak. De mielőtt

Megfogadta, hogy Jeruzsálemba megy, hogy ahol a mi urunk Jézus Krisztus vére megváltásunkért kiontatott, ő a maga vérével Krisztus keresztjének ellenségeivel küzdjön. A frankok, lotaringok és alemánok fejedelmei, akik az Úr seregével ugyanoda igyekeztek, mind egyformán, egyhangúlag méltón méltó vezérükké és irányítójukká választották. Előbb azonban, mintsem Franciaországból és Németországból s a többi nyugati vidékről az Úr seregei

Magyarországra érkeztek volna, a kegyes király királysága szorongató szükségét orvoslandó a csehek elleni hadjáratra utazott, itt tisztességgel helyreállította a békét, s mikor már a visszatérésre gondolt, váratlan betegség döntötte le lábáról, testi ereje már-már teljesen elhagyta: összehívta az ország főembereit, s bejelentette, hogy testi feloszlása közeleg. Ezt hallván az oly kegyes király halálán jajveszékelő tömeg sírása az egekig hatolt. De a király magához vette az oltáriszentséget, amelyben híven hitt, amelyet *egész szívével szeretett* (vö. Máté 22,37), s amelyet az erények teljességével keresett, boldogan tért meg az Úrhoz. Így veszett el az egy László királyban a Krisztus szentségére felesküdtő lovagok minden reménysége. Siratta az egyetemes magyarság, a papság és a nép, *együtt a gazdag és a szegény* (Zsolt. 48,3), a gyászoló *ifjak és szűzek* (Zsolt. 148,12), sötét ruhában, három éven át nem táncoltak,

és mindenféle hangszer elnémult a gyász ideje alatt.

8. Míglen a hívek a nyári napok hőisége s a hosszú út miatt haboztak, hogy testét Váradra vigyék-e (ugyanis az ő meghagyása szerint ide kellett volna temetni, de úgy látszott, okosabb a fehérvári egyház mellett dönteni, minthogy az volt közelebb), egy fogadóhoz értek, ahol a fáradtságtól és a szomorúságtól elaludtak. Miután elnyomta őket az álom, a kocsi, amelyre a testet rakták, mindenféle állati vonóerő nélkül

és mindenféle zenész és csábos csalóányhang elnémult a gyász idején is túl.

8. Miközben pedig hívei testét Váradra vitték, a fáradtságtól és a gyásztól elcsigázva elaludtak. S mivel álomba merülvén a kelleténél hosszabban időztek, a kocsi, amelyre testét helyezték, mindenféle állati vonóerő és segítség nélkül

magától indult Váradra a helyes úton. Felébredvén nem találták a kocsit, és vigasztalhatatlanul futkostak szerte a vidéken, amíg meg nem találták a Várad felé magától futó szekeret, s a ráhelyezett szent testet. Látván hát a csodát, hogy tudniillik a boldog hitvalló testét isteni erő viszi ama helyre, ahová temetkezését maga választotta,

hálát adva annak, *aki félelmetes az ő szent helyén* (Zsolt. 67,36), útjukat minden habozás nélkül Várad felé vették.

9. Miután tehát megérkeztek a mondott városhoz, s az emberek a tisztesség adóját leróva

Istennek hálát adva Istent dicsőítették.

9. Mikor pedig az emberek nagy tömegben, hogy a tisztesség adóját leróják,

részt vettek temetésén, valaki a körülállók közül azt mondotta, hogy a test bűzlik, noha mindenki más édes illatot érzett. Legott hátracsavarodott annak az állá, és nem tudta visszatekerni. Látta, hogy

isteni bosszú büntette meg, s nyomorultan jajgatva kiáltozott: „Véitettem Isten szentje ellen!” Szent László sírjánál földre borulva könyörgött az ő irgalmasságához, hogy meggyógyítsa. Erre leszakadt álla bőre és húsa, amely a hátához ragadt, és visszanyerte épségét, de állán a szakadt bőr sebhelye megkeményedett. Büntetve s gyógyítva mutatta meg tehát Isten, hogy egyaránt kell őt félni és szeretni. Isten szem előtt tartva a szentté avatáshoz szükséges eljárást, míg választottjainak szétoosztja magát, e választottját magához alakította s királyi méltósággal magasította fel; miként a földi helytartóságot is rábízta, az égi királyságban is uralkodótársnak választotta, s megajándékozta azzal, hogy mindenkinek, aki hozzá, Lászlóhoz fohászkodik, isteni beleegyezését közvetítse. *Vakoknak látását* (Lukács 4,19), siketeknek hallását, némáknak beszédét, sántáknak járását (vö. Lukács 7,22), s mint a *szükség napjaiban* egyetlen *mentség* (Zsolt. 9,10), a szorongatottaknak a védelem vigaszát nyújtja.

László szentségének hírére hallva egy szegény szűz jött a sírhoz, és kiérdemelte, hogy elvesztett látását visszanyerje; visszakapván testi épségét, akkora lelki jámborság ejtette hatalmába, hogy azt hitték, isteni szellem látogatta meg. Egy nemes leányt pedig, aki megfosztatott szeme világától, és a testi orvosságban minden reményét elvesztette, szülei az ő sírjánál hagytak: s ő beteg szemét hallatlan módon egészségesre cserélte. Mert midőn kínos fájdalmát s meghibásodott testrészt siratva a leány letörölte patakzó könnyeit, kezébe estek bizonyos gömb alakú, szem formájú, vérrel teljesen megalvadtt húsdarabok. A leány kiáltozott, mert azt hitte, elveszítette szemgolyóit, s a megdöbben nép összefutott, hogy lássa, mi történt: látják őt s a kiütött húsgömböket kezében, amint a csodálkozóknak mutatja, s ő csodálkozva új, látó szemmel bámul rájuk. A némákról, siketokról és sántákról pedig, akik László érdeméből gyógyultak meg, az örömök közepette az esetek közönségessége s a megszokott csodás képességek miatt ne is beszéljünk, inkább a szokatlanokat meséljük el.

10. Egy vitéz nyomasztó szükségében ezüst ivócsészéjét, melyet apjának a kegyes király adományozott, egy ispánnak eladásra kínálta, de az ispán a kapzsiság szenvedélyében azt hazudta, hogy éppen tőle lopta. István király, Kálmán fia, Valter, váradi püspököt bízta meg, hogy ezt a pert törvényes eljárással folytassa le. A püspök nagy bizonyossággal bízva a boldog király érdemeiben, olyan bírósági ítéletet hozott, hogy tegyék a csészét Szent László király sírjára: bizonyítsa be az Úr, ki érdemli meg kettejük közül igazság szerint. Az ispán pedig maga felől nagy reménységben lépett a sírhoz, hogy megragadja a csészét: mint egy halott zuhant le nyomban, és súlyos kábulatában sem a csészét nem tudta megragadni, sem a földről nem tudott felkelni.

11. Míg tehát a világegyetem alkotója ilyen nagy csodákkal nyilvánította ki, hogy a szent király isteni erőben részesül, az Úr 1192. évében szent teste dicsőségesen szentté avatottat.[5]

A természet nemzője kétségtelenül úgy kötelezte le jóságának a természetet, hogy láthatóan semmit se tagadjon meg tőle, amit az isteni jámborság jóváhagyandónak jelezne. Több vak jött ugyanis Szent László király sírjához,

Akkor tehát a fenti okokból a természeti törvények megváltoztak, s a jelenségek megfordítható rendben jártak a szabályostól eltérő utat. Több vakot ugyanis Boldog László király érdemei világosítottak meg, mert lehullott szemükről a hályog, mint a pikkely: látták ezt a

és segítségéhez fohászzkodván, csudálatosan megvilágosodott.

Sánták és némák, siketek és bénák, kik régóta nyögték különféle szenvedések kínját, megszabadultak betegségeiktől, ha nevét segítségül hívták. Egy fiú, akinek nem volt se keze, se lába, éppen szentté avatásának órájában nyerte vissza épségét.

Ugyanebben az órában

fényes ragyogású csillag mutatott az égen a kolostor irányába, ahová szent testét helyezték, s miközben nagy tömeg gyűlt össze a kolostor előtt, majdnem két teljes órán át vöröslött átható fényel. Nagy örömmel örültek, akik látták. Továbbá egy leprás, útban az ünnepségre, az ő érdemének közbenjárásával megtisztult.

Gyógyítójának, a szent királynak lerotta dicséretét és hálóját. Különféle emberek még ma is megszabadulnak betegségeiktől, ha Szent László király nevéhez fohászzkodnak, mert kérésüket teljesíti a mi urunk, Jézus Krisztus, akie a tisztelet és a dicsőség mindörökké. Amen.

szerzetesek, akik tanúságot is tettek. Soknak eloldódott nyelvéről a bilincs, s elnyerte a helyes beszéd képességét.

Sánták, bénák, kik régóta nyögték különféle szenvedések kínját, sírjához járultak, segítségért fohászkodtak és meggyógyultak. Egyesek nyomorúságukban folyamodtak a kegyes hitvalló-hoz, s elnyerték a kívánt javakat. És éppen a szentté avatás órájában egy fiú, akinek keze s lába helyén – minthogy csontjai teljesen hiányoztak – dagadt hústömeg himbálódzott, a szent érdeméből tökéletesen visszanyerte lába s keze épségét: csont nőtt tagjaiba.

A napnak ugyanebben a hatodik órájában vöröslő

Majd 1204-ben, június elsején, pünkösd napján,[6] miközben a kanonokok imádkoztak s az első órai misét mondták, Boldog László sírjánál meggyógyult egy asszony, akinek keze-karja melléhez tapadt. De Magyarország sok más távol eső részén, s a környező vidékeken is rengeteg csodát és számos jót tett az ő pártfogásáért fohászzkodó híveivel: azért nem írtuk le mindet ebben a könyvben, hogy az olvasók ne utálják meg az unalmas terjengősséget. A fentieket pedig azért írtuk, hogy hallgatói és olvasói úgy vonuljanak át a földi javakon a kegyes László

közbenjárására, hogy az örök
örömök következzenek utána.
Teljesítse a mi urunk, Jézus Krisztus,
aki az Atyaistennel és a Szentlélekkel
él és uralkodik mint Isten
mindörökké. Ámen.

Fordította KURCZ ÁGNES

[Jegyzetek]

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY LEGENDÁJA

A legendának két változatát közöljük, ahol eltérnek egymástól, a két szöveg párhuzamosan olvasható. Latin kiadása: SRH 2,515-527; magyar fordítása: Árpád-kori legendák, 95-102.

[1] A László név szláv eredetű (Vlagyiszláv), jelentése 'hatalom' és 'dicsőség'.

[2] Vö. Justinianus, Codex 3,1,14.

[3] Ld. Szent István király Nagy legendája, 9. jegyzet.

[4] Andrást és Benedeket 1083. július 17-én, Gellért püspököt július 26-án Csanádon, István királyt augusztus 20-án, Imre herceget pedig november 5-én Székesfehérváron avatták szentté.

[5] László király szentté avatására 1192_ július 27-én került sor a pápai követ, Gergely bíboros és a király, III. Béla jelenlétében.

[6] 1204-ben pünkösd július 13-ra esett, a legendaíró vagy az évet, vagy a napot elírta.

http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=059_064_Laszlo_leghenda